

## ***Els llargs camins de la mar***

Podríem qualificar Jesús Bernat Agut (Almassora, 1956) d'activista cultural, en tota l'extensió de la paraula. És el terme que resumeix la diversitat de les seues ocupacions: professor de valencià, ara jubilat, investigador en toponímia, dialectologia i cultura popular, divulgador del patrimoni material i immaterial, fotògraf... Fruit de la seua inquietud incansable i diversa són els articles i monografies científiques que ha anat publicant al llarg dels anys. La seua anàlisi de la realitat diària i el seu encomanadís afecte envers la terra i la gent van més enllà de les disciplines en què ha repartit l'atenció investigadora: cartografia lingüística, etnodialectologia, història de la lingüística, sociolingüística... Recomanem als qui no el coneguen el seu blog *Imatgies. Els dictats de la natura* (<https://imatgies.blogspot.com>), un autèntic bàlsem per als sentits. Durant més de tres dècades, Jesús ha induït en l'alumnat l'amor per la terra i la llengua, la dignificació del nostre patrimoni natural, tan amenaçat, i el respecte a totes les formes de vida i cultura. **I ho ha fet com és ell: amb naturalitat, tendresa i un gran sentit de l'humor, qualitats que traspuen en una altra faceta de la seua polièdrica curiositat, la creació literària.**

Fa tot just una dècada, després de mostrar algun tast narratiu en antologies, donava a conèixer un primer recull de relats, *Del bes i de l'absència* (2010), que va rebre molt bones crítiques. Ara ens ofereix un segon aplec, *El camí de la mar i altres contes en paper* (Benicarló, Onada, 2020), amb el qual va obtenir el 15è premi de narrativa Vila d'Almassora. I és en aquesta població de la Plana, en la mar d'Almassora i el seus voltants, on s'ambienta la vintena de contes que integren el recull. Els relats es poden llegir com a textos independents i tenen una extensió variable. N'hi ha de més llargs, com el que dona títol al llibre. I n'hi ha que són microrelats bastits amb pocs traços, suficients perquè el lector n'inferisca un munt de sensacions. En efecte, el llibre recrea eficaçment el paradís perdut de la infància i adolescència del narrador. Un món ple d'estímul sensorials, visuals, auditius, olfactius i tàctils, dominats per l'omnipresència de la mar, horitzó tangible i metàfora polisèmica. Tot plegat, conformen capítols d'una aproximació narrativa unitària, ben bé una novel·la curta.

Els relats, el relat, si n'acceptem el caràcter unitari al·ludit, reconstrueixen l'ambient del litoral almassorí dels anys seixanta del segle passat. Anys de "desarrollismo", d'inicis del turisme i d'emigració cap a Europa, de transformacions urbanístiques depredadores, de canvi social i cultural, en definitiva, sota una dictadura franquista que s'anava desdibuixant una mica, sense afluïxar el caire repressor i genocida. El pòrtic del llibre, "Maremar", és un relat breu que al·ludeix al nostre present multicultural. Lluny de constituir una amenaça, l'aportació d'unes altres ètnies, cultures i llengües ens enriqueix com a societat i contrasta amb l'aïllament històric d'aquest país, que començà a trontollar tot just amb l'arribada del turisme europeu.

És l'únic conte on no apareix elenc de personatges entranyables (Ramon el Gallo, Grandó, el sinyo Pepe, El Riero, Jimmy, Teresa, Ximo el Maso...), la descripció i peripècies dels quals són el cor del llibre. Personatges ben dibuixats, dels que deixen empremta duradora en la vida dels altres i en els quals, de segur, podem identificar les nostres pròpies coneixences indelebles. Personatges, a més, que en la seua singularitat vital transcendeixen l'anècdota. I que són "figures", també en el sentit col·loquial del mot, amb un punt de rebel·lia anarcoide, cosa que

contrasta amb el sentit comú bempensant de l'època. És un retrat nostàlgic, que va més enllà del costumisme idealitzant. La societat que evoca no és l'arcàdia feliç de la infància. No hi ha complaença fàcil. Hi ha conflictes i hi ha divisions socials. Però la veu narradora abraça les seues criatures i les vicissituds que viuen, entre l'afecte, la crítica i la compassió sorneguera. El sentit de l'humor és la fibra que travessa tots els contes, tant en la trama explícita, com en l'ordit subtil que els relliga.

L'autor hi ha abocat molt de la seua experiència biogràfica, jugant a sublimar els dimonis familiars, amb una reconstrucció de la memòria del grup. Llegiu ací "dimoni" en el sentit que li atorga l'etimologia, disciplina que Jesús Bernat coneix, s'estima i practica: els "daimons" dels grecs, que són els genis que ens connecten a la terra i informen la nostra personalitat individual i col·lectiva. El nostre geni comunitari beu d'un substrat cultural molt més ampli: la Mediterrània. Aquests contes ("Mos quedem!"; "Ximo, cuiner"; "Enrique, el de Cuba") són camafeus literaris que destil·len l'ambient popular dels films immortals de Fellini. El cinema és una altra passió de l'autor. I hi ha situacions narratives que recorden escenes impagables de *Roma* o *Amarcord*. Al capdavant, italians i valencians som cosins germans connectats per l'*hummus* comú de la llatinitat.

Però en aquest exercici d'introspecció hi ha molt més que una voluntat lúdica, que un passatemps literari. Hi ha molt de despullament de l'ànima, de confessió sublimatòria, de reflexió moral. No debades alguns lletraferits i analistes de la creació verbal atorguen a l'escriptura una inequívoca dimensió ètica. Fet i fet, un recull de contes brillant. Una reconstrucció del nostre passat recent melangiosa i optimista alhora. De ritme fluid, com escau al gènere, amb un repertori de recursos narratius ben administrat, incloent-hi la diversitat de registres lèxics. Una barreja equilibrada d'humor, lirisme i denúncia, que es llegeix tot d'una, amb la recança que s'acabe tan aviat. Tant de bo Jesús Bernat s'anime a extraure'n la novel·la coral que el llibre és en potència. Té el camí marcat i la llavor sembrada.

Miquel Nicolás

Universitat de València